

**PARADE DE MIRESE PENTRU ALEGEREA SOȚIILOR
UNOR ÎMPĂRAȚI BIZANTINI
(MIJLOCUL SECOLULUI AL VIII-LEA –
SFÂRȘITUL SECOLULUI AL IX-LEA)**

Vasile MĂRCULEȚ¹

**BRIDE-SHOWS FOR THE ELECTION OF THE WIVES OF SOME
BYZANTINE EMPERORS (MID-8th CENTURIES – LATE 9th CENTURIES)**

ABSTRACT

A method sometimes used in Byzantium for the election of future empresses was the organization of real bridal contests. They are attended by some of the most beautiful girls in the empire, selected based on rigorous beauty criteria. Between 788 and 882 five such shows were organized after which the future empresses were chosen. In 788, Maria of Amnia became the wife of Constantine VI (780-797). In 807, Emperor Nikephoros I chose Theophano of Athena as wife for his son, the future basileus, Staurakios (811). In 830, Theodora of Paphlagonia was elected wife of Emperor Theophilos (829-842). In 855, Evdokia Dekapolitissa was elected wife of Emperor Michael III (842-867). In 882, Theophano Martinakiou became the first wife of the future emperor Leo VI (886-912). Some historians claim that bride-shows were organized by Emperor Constantine V in 750, when he remarried Mary, between 751 and 769, when he remarried Evdokia, and in 769, when he married his son Leo IV the Khazar with Irene, and by Emperor Leo VI, in 900, when remarried for the third time to Evdokia Baiana.

Keywords: bride-shows, Maria of Amnia, Theophano of Athena, Kassia, Theodora of Paphlagonia, Evdokia Dekapolitissa, Evdokia Baiana, Theophano Martinakiou, Irene.

Perioada de un veac și jumătate, cuprinsă între mijlocul secolului al VIII-lea și sfârșitul celui de-al IX-lea, înregistrează, între altele, și o modalitate interesantă de alegere a soțiilor unor împărați bizantini: organizarea unor parade de mirese, respectiv veritabile concursuri de frumusețe, în urma cărora au fost selectate unele dintre viitoarele împărătese. În perioada analizată, izvoarele istorice înregistrează cinci asemenea parade de mirese, certe. Pe baza unor informații foarte sumare, unii istorici nu exclud posibilitatea organizării altor patru asemenea parade de mirese. Desfășurarea lor rămâne, însă, incertă.

Paradele de mirese din Bizanț. Curtea imperială bizantină, conchide istoricul Anthony Kaldellis, „organiza adesea prezentări de potențiale mirese, practic un fel de concursuri de frumusețe, în scopul găsirii unei soții pentru moștenitorul tronului”². La sfârșitul secolului al VIII-lea, parada de mirese, pentru alegerea soțiilor viitorilor împărați, era deja cunoscută în Bizanț.

¹ Profesor, doctor în istorie, Colegiul Tehnic „Mediensis”, Mediaș;
e-mail: vasilemarculet@gmail.com.

² A. Kaldellis, *A Cabinet of Byzantine Curiosities. Strange Tales and Surprising Facts from History's Most Orthodox Empire*, Oxford University Press, 2017, p. 5; traducerea în ediția în limba română: Idem, *Curiozități bizantine. Povești stranii și fapte surprinzătoare din istoria*

Momentul introducerii paradelor de mirese pentru alegerea soțiilor împăraților sau viitorilor împărați în Bizanț nu este cunoscut cu exactitate. Istoricul Steven Runciman emite ipoteza că „metoda alegerii unei soții imperiale prin intermediul unui concurs de mireasă, aparent o cutumă orientală, a fost introdusă de soția khazară a lui Constantin V”, Irina, supranumită Khazara³. Teza formulată de S. Runciman a fost acceptată, cu ușoare rezerve, și de istoricul Dominique Barbe. Chiar dacă nu exclude posibilitatea ca această „cutumă originală” să fi fost introdusă de Irina Khazara, soția împăratului Constantin V, care, „devenită basilissa, ar fi putut să introducă la Constantinopol o cutumă națională”, autorul susține, totuși, că procedura „nu pare să fi fost utilizată în Bizanț înainte de sfârșitul secolului al VIII-lea”⁴.

Parada de mirese, considera Dominique Barbe, permitea „să se evite căsătoria basileului cu o prințesă străină”, precum și „o alegere în afara fiicelor de înalți demnitari”⁵. Așa cum remarca, perfect întemeiat, același cercetător, „concursul de frumusețe bizantin nu are nimic de-a face cu cele pe care le cunosc societățile noastre contemporane. (...). Trimișii imperiali au sarcina de a găsi o soție demnă de-un împărat. Firește, trebuia ca laureata să corespundă unor măsuri ideale, dar și unor criterii morale și unor calități intelectuale, căci binele trebuie să însoțească frumosul. Calitățile reținute pentru selecție impun să nu se aleagă decât tinere cu o educație aleasă și aparținând înaltei societăți a imperiului. Viitoarea basilissa este, prin urmare, întotdeauna o fată din aristocrație”⁶.

Fetele selectate pentru a participa la paradele de mirese trebuiau să îndeplinească o serie de criterii de frumusețe stabilite de curtea imperială. Unele din aceste criterii își află prezentarea în lucrarea hagiografică „Vita S Philareti”. Spre exemplu, izvorul în discuție menționează faptul că trimișii imperiali, însărcinați cu identificarea și selectarea fetelor, aveau la dispoziție o imagine pictată, un portret, numit „lauraton (λαυρατον)”, fetele trebuind să semene cât mai mult cu ea, precum și un pantof, „tzangion (τζαγκιον)”, având o măsură considerată potrivită pentru mărimea piciorului miresei ideale, pe care candidatele trebuiau să-l probeze⁷.

Alte criterii cu privire la educația, credința și frumusețea fizică a fetelor, sunt precizate în „Vita S Irina” sau în „Vita S Theophano”. Conform primului izvor, pentru a putea fi selecționată, „fata trebuia să aparțină unei ilustre și remarcabile familii evlavioase, care se mândrea cu credința ortodoxă, trebuia să exceleze în frumusețe

celui mai ortodox imperiu din lume, traducere din limba engleză de G. Tudor, București, Editura All, 2021, p. 20.

³ S. Runciman, *Women in Byzantine Aristocratic Society*, în vol. „The Byzantine Aristocracy IX to XIII Centuries”, edited by M. Angold, BAR International Series 221, 1984, p. 14-15.

⁴ D. Barbe, *Irina, împăratul Bizanțului*, traducere din limba franceză I.D. Brana, București, Editura Nemira, 2013, p. 76.

⁵ *Ibidem*, p. 281.

⁶ *Ibidem*, p. 76.

⁷ *La vie de S. Philarète*, edité par M.-H. Fourmy, M. Leroy, în „Byzantion. Revue Internationale des Études Byzantines”, IX, 1, 1934, p. 140-141; a se vedea și ediția: *The Life of St Philaretos the Merciful Written by his Grandson Niketas*, A Critical Edition with Introduction, Notes and Indices by L. Rydén, Uppsala, 2002, p. 88-89; Cf. A. Kaldellis, *A Cabinet of Byzantine Curiosities*, p. 5; a se vedea și ediția: Idem, *Curiozități bizantine*, p. 20-21.

morală și noblețe spirituală și să se distingă prin perfecțiunea corporală astfel încât să le depășească pe toate fetele de vârsta ei”⁸. La rândul ei, „Viața Sfintei Theophano” consemnează, spre exemplu, că uneori cele trei finaliste selectate dintre toate candidatele, pentru a concura între ele, după ce erau duse la curte erau examinate în baie, complet dezbrăcate, de către împărăteasa mamă, care o alegea pe cea mai frumoasă⁹.

Nu cunoaștem cum erau percepute paradele de mirese în rândul populației imperiului, îndeosebi a celei din capitala acestuia. Cercetătoarea Irène Sorlin, spre exemplu, este de părere că paradele de mirese nu au fost apreciate de toți locuitorii Bizanțului. Întemeiată pe discursul hagiografic târziu, care evidențiază ratarea de către unii împărați a posibilității de a se căsători cu cele mai frumoase și mai dorite candidate, Irène Sorlin conchide că „tema căsătoriei printr-un «concurș de frumusețe» nu era apreciată uniform în Bizanț, sau, cel puțin, ambiguitatea la care se preta”¹⁰.

De la sfârșitul secolului al IX-lea, informațiile cu privire la organizarea unor astfel de parade de mirese pentru alegerea soțiilor unor împărați dispar din surse. Această constatare face posibilă concluzia că epoca lor de desfășurare se încheie acum.

Parade de mirese, certe. Sursele avute la dispoziție înregistrează desfășurarea, cu certitudine, a cinci astfel de parade de mirese. Potrivit acestora, asemenea prezentări de mirese au avut loc în 788, pentru alegerea soției împăratului Constantin VI, în 807, pentru alegerea soției succesorului lui Nikephoros I, Staurakios, în 830, în vederea alegerii soției împăratului Theophilos, în 855, pentru alegerea soției împăratului Mihail III, și în 882, pentru alegerea soției viitorului împărat Leon VI.

Alegerea soției împăratului Constantin VI (788). Prima paradă de mirese asupra căreia dispunem de un set mai consistent de informații s-a consumat pe la mijlocul anului 788¹¹. Organizarea ei a fost consecința deciziei împărătesei Irina, care domnea împreună cu fiul ei Constantin VI, de a-i căuta acestuia o soție.

Principalele informații referitoare la acest eveniment se regăsesc, în primul rând, în lucrarea „Vita S Philareti”. Izvorul amintit relatează că, umblând în căutarea de candidate la calitatea de soție a lui Constantin VI, trimișii împărătesei au ajuns în satul Amnia, dependent de orașul Gangra, din Paphlagonia, unde locuia Sfântul

⁸ De S. Irene Hegumena Virg. Constantinopoli in Chrysobalanto, în „Acta Sanctorum. Julii”, collecte, digesta, illustrate a J.B. Sollerio, J. Pinio, G. Cupero, P. Boschio, t. VI, Parisiis et Romae, 1868, § I.5; a se vedea și ediția: *The Life of St Irene Abbess of Chrysobalanton, A Critical Edition with Introduction, Translation, Notes and Indices* by J.O. Rosenqvist, Uppsala, 1986, p. 8-9.

⁹ *Zwei Griechische Texte über die Hl. Theophano, die Gemahlin Kaisers Leo VI*, Herausgegeben von E. Kurtz, St. Pétersbourg, 1898, § 10.

¹⁰ Irène Sorlin, *La plus belle ou la meilleure? Note sur les concours de beauté à Byzance dans la Russie moscovite des XVI-XVII^e siècles*, în „ΕΥΨΥΧΙΑ. Mélanges offerts à Hélène Ahrzeiler”; e-Book, Édition de la Sorbonne, Paris, 1998 (2019), p. 657.

¹¹ W. Treadgold, *The Bride-shows of the Byzantine Emperors*, în „Byzantion. Revue Internationale des Études Byzantines”, XLIX, 1979, p. 396.

Philaretos cu familia lui, în casa căruia au rămas câteva zile¹². Conducătorul acestor trimiși ai Constantinopolului, susține „Chronica” lui Theophanes Confessor, a fost un anume Theophanes, protospatharios¹³.

Trimișii imperiali, relatează „Vita S Philareti”, s-au oprit asupra celor trei fiice ale fetei mai vârstnice a lui Philaretos, Hypatia, anume Maria, Myranthia și Evanthia¹⁴. Ei au separat tinerele fete de femeile mai în vârstă, apoi „au măsurat cu măsurile imperiale mijlocul celei mai mari și au constatat că se potrivea cu ceea ce căutau. I-au examinat, de asemenea, pieptul: acesta era în acord cu datele stabilite. Comparând apoi cu portretul, au constatat că și acest lucru corespundea și, de asemenea, măsurându-i piciorul cu pantoful au descoperit că se potrivește”¹⁵.

În urma trecerii testului, Maria de Amnia s-a calificat pentru concursul de frumusețe în urma căruia urma să fie aleasă soția lui Constantin VI. Surorile Mariei au fost și ele selectate. În asemenea condiții, întreaga familie a lui Philaretos s-a deplasat, împreună cu trimișii imperiali, la Constantinopol, pentru a le însoți pe fete.

La palatul imperial, fetele selectate au fost apoi verificate de împărăteasă, Constantin VI și Staurakios, principalul colaborator al suveranilor. Una dintre candidate, fiica unui anume Gerontianos, „care era foarte bogată și foarte frumoasă” și care a fost prima prezentată suveranilor și sfetnicului lor, a fost respinsă și trimisă acasă, încărcată cu daruri¹⁶.

Una câte una, restul candidatelor au fost examinate de suverani și sfetnicul lor. Niciuna nu le-a fost, însă, pe plac. Ultimele au fost introduse cele trei nepoate ale Sfântului Philaretos. Împăratul, mama sa și sfetnicul lor, relatează „Vita S Philareti”, „se entuziasmară în fața frumuseții lor, fură fermecați de ținuta lor, de spiritul lor și de distincția mersului lor”¹⁷.

Maria de Amnia a fost aleasă de împărăteasă să devină soția împăratului, Constantin VI. Potrivit consemnării din „Chronica” lui Theophanes Confessor, cununia a fost oficiată în noiembrie 778¹⁸. Sora mijlocie, Myranthia, a fost căsătorită cu unul din marii demnitari de la curte, un anume Constantinakios, patrikios, iar cea mai tânără, Evanthia, cu Grimoald III, principele de Benevento, fiul și succesorul lui Arechis II¹⁹.

¹² *La vie de S. Philarète*, p. 134/135-138/139; a se vedea și *The Life of St Philaretos*, p. 82/83-88/89.

¹³ Theophanes Confessor, *The Chronicle of Theophanes Confessor. Byzantine and Near Eastern History AD 284-813*, Translated with Introduction and Commentary by Gy. Mango and R. Scott with the assistance of G. Greatrex, Oxford, Clarendon Press, 1997, [AM 6281, AD 788/9]; a se vedea și ediția: Theophanes, *The Chronicle of Theophanes*, A English translation of anni mundi 6095-6305 (A.D. 602-813), with introduction and notes by H. Turtledove, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1982, p. 147.

¹⁴ *La vie de S. Philarète*, p. 140-141; a se vedea și *The Life of St Philaretos*, p. 88-89.

¹⁵ *Ibidem; Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, p. 142-143; *Ibidem*, p. 90-91.

¹⁷ *Ibidem*, p. 142-143; *Ibidem*, p. 90/91-92/93.

¹⁸ Theophanes Confessor, *The Chronicle*, [AM 6281, AD 788/9]; a se vedea și ediția: Theophanes, *The Chronicle*, p. 147.

¹⁹ *La vie de S. Philarète*, p. 142-143; a se vedea și *The Life of St Philaretos*, p. 92-93.

Declarația de câștigătoare a Mariei de Amnia, care provenea dintr-o obscură familie de aristocrați provinciali, nu a fost una întâmplătoare. Alegerea făcută, conchideau M.-H. Fourmy și M. Leroy, „răspundea, fără îndoială, dorinței secrete a Irinei care, pasionată de autoritate, nu și-ar fi dorit o tânără fată a cărei influență ar fi putut contrabalansa puterea ei”²⁰. Familia Mariei nu jucase și nici nu avea să joace vreun rol politic în Imperiul Bizantin²¹.

Alegerea soției viitorului împărat, Staurakios (807). Următoarea paradă de mirese asupra căreia avem câteva informații a avut loc în anul 807. Ea a fost organizată de împăratul Nikephoros I (802-811), cu scopul de a-i găsi soție fiului său, Staurakios.

Informațiile referitoare la organizarea acestei parade de mirese sunt puține. Ele se regăsesc în „Chronica” lui Theophanes Confessor.

În lucrarea lui, Theophanes datează desfășurarea paradei de mirese în 20 decembrie 807²². Conform consemnării din cronica autorului bizantin, parada a fost organizată după ce împăratul „a ales mai multe fecioare din toate teritoriile supuse stăpânirii lui”, care au fost aduse la Constantinopol²³.

Nu cunoaștem modul în care a fost realizată selecția tinerelor fete. Suntem însă de părere că, foarte probabil, ea s-a făcut pe baza aceluiași criterii și modalități care se regăsesc prezentate în „Vita S Philareti”.

Dintre toate fetele selectate, împăratul a ales-o pe o anume Theophano din Athena, „o rudă a binecuvântatei Irina”²⁴. Despre cea aleasă, Theophanes afirmă că „fusese logodită cu un alt bărbat și deseori se culcase cu el”²⁵. Chiar și așa, împăratul Nikephoros, susține autorul bizantin, „a despărțit-o de el pentru a se căsători cu nenorocitul Staurakios, încălcând cu nerușinare legea și în această chestiune, ca în toate celelalte”²⁶.

În continuarea relatării lui, în contextul desfășurării respectivei parade a miresele și în strânsă legătură cu ea, Theophanes mai oferă o informație cu privire la atitudinea împăratului Nikephoros I. El afirmă că odată cu Theophano, basileul „a mai ales, de asemenea, alte două fete chiar mai frumoase decât ea, pe care desfrânatul le-a siluit chiar în zilele nunții și toți au râs de el”²⁷.

În condițiile în care, așa cum se știe, Theophanes Confessor manifestă o ostilitate incontestabilă la adresa împăraților iconoclaști, informația lui trebuie primită cu foarte multe rezerve, ea rămânând una profund discutabilă. Considerăm că are perfectă dreptate Warren Treadgold atunci când susține că, dată fiind antipatia pe care Theophanes i-o arată lui Nikephoros I, această paradă de mirese nu trebuie pusă într-

²⁰ M.-H. Fourmy, M. Leroy, *Introducere la Vie de S. Philarète*, în „Byzantion. Revue Internationale des Études Byzantines”, IX, 1934, 1, p. 103.

²¹ *Ibidem*.

²² Theophanes Confessor, *The Chronicle*, [AM 6300, AD 807/8]; a se vedea și ediția: Theophanes, *The Chronicle*, p. 164.

²³ *Ibidem; Ibidem*.

²⁴ *Ibidem; Ibidem*.

²⁵ *Ibidem; Ibidem*.

²⁶ *Ibidem; Ibidem*.

²⁷ *Ibidem; Ibidem*.

o lumină nefavorabilă, așa cum procedează cronicarul bizantin²⁸. Totodată, consideră el, „este puțin probabil ca un bărbat care a posedat două dintre cele mai frumoase fete din imperiu să fi fost răs de cineva”²⁹.

Parcursul informațiilor avute permit constatarea că nu Staurakios a fost cel care și-a ales soția, ci acest lucru a fost făcut de tatăl său, așa cum procedase altădată împărăteasa Irina. Prin opțiunea pentru Theophano, rudă a împărătesei Irina, pe care chiar el o detronase, Nikephoros I, consideră W. Treadgold, încerca să stabilească o legătură între noua dinastie, pe care intenționa să o întemeieze, și vechea dinastie a Isaurienilor, din care făcuse parte fosta împărăteasă³⁰.

Alți istorici formulează alte opinii. Spre exemplu, J.B. Bury considera că alegerea tinerei Theophano prezenta două avantaje. Primul era acela că era rudă cu fosta împărăteasă Irina. Al doilea avantaj deriva din faptul că Theophano „se bucurase de aproape de îmbrățișările unui alt bărbat a cărui logodnică era”, fapt care i-a oferit lui Nikephoros I posibilitatea ca, sfidând Biserica, „să afirme principiul conform căruia împăratul nu era legat de legile canonice care interziceau o astfel de unire”³¹.

La rândul lor, M.-H. Fourmy și M. Leroy formulează o altă părere, fundamentată pe opinia lui Theophanes Confessor, după care Staurakios „era cu totul nepotrivit” pentru demnitatea imperială, având „numai în aparență vigoare și voință”³². În consecință, conchid ei, Nikephoros I voia să-i ofere fiului său „o soție perfectă din punct de vedere fizic. Cea aleasă a fost chiar o femeie căsătorită, Theophano, care a fost separată de soțul ei pentru a fi unită cu Staurakios”³³.

Aceste teorii sunt respinse de Warren Treadgold. El le consideră „destul de fanteziste”, care „devin de prisos” odată cu admiterea ca veridică a faptului că la baza deciziei lui Nikephoros I a stat un motiv dinastic³⁴.

Alegerea soției împăratului Theophilos (830). O paradă de mirese asupra căreia insistă mai mulți autori în lucrările lor, fapt care a transformat-o, de altfel, în cea mai cunoscută dintre toate, a fost cea soldată cu alegerea soției împăratului Theophilos. Prezentarea a fost organizată de mama vitregă a basileului, împărăteasa Euphrosyna, văduva împăratului Mihail II de Amorion (820-829) și fiica lui Constantin VI și a Mariei de Ammia, în 830³⁵.

²⁸ W. Treadgold, *The Bride-shows*, p. 401.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ J.B. Bury, *A History of the Eastern Roman Empire. From the Fall of Irene to the Accession of Basil I (A.D. 802-867)*, London, Macmillan and Co. Limited, 1912, p. 15.

³² Theophanes Confessor, *The Chronicle*, [AM 6296, AD 803/4]; a se vedea și ediția: Theophanes, *The Chronicle*, p. 161.

³³ M.-H. Fourmy, M. Leroy, *op. cit.*, p. 103.

³⁴ W. Treadgold, *op. cit.*, p. 402.

³⁵ Pentru discuțiile asupra datării paradei de mirese a se vedea: E.W. Brooks, *The Marriage of the Emperor Theophilos*, în „Byzantinische Zeitschrift”, X, 1901, p. 540-545; W. Treadgold, *The Problem of the Marriage of the Emperor Theophilus*, în „Greek, Roman and Byzantine Studies”, 16, 1975, 3, p. 325-341; Idem, *The Historicity of Imperial Bride-shows*, în „Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik”, 54, 2004, p. 42; K. Sherry, *Kassia the Nun*

Istoricul Anthony Kaldellis consideră parada de mirese organizată pentru Theophilos drept „cea mai faimoasă prezentare de acest fel pusă în scenă”³⁶. O serie de informații referitoare la acest eveniment se regăsesc în „Chronographia” lui Leon Grammaticus, în „Vita Imperatorum recentiorum”, a lui Georgius Monachus, în „Annalele” lui Symeon Magister, în așa-numita „Chronică a logothetului” sau în „Historia Chronica” a lui Ephraem.

Potrivit informațiilor transmise de „Cronica logothetului”, împărăteasa Euphrosyna „a trimis [delegați] în toate provinciile care să aducă fete frumoase ca să găsească o mireasă pentru fiul ei, Theophilos”³⁷. Informații similare se întâlnesc în lucrările lui Leon Grammaticus, Symeon Magister, Georgius Monachos, Ioannes Zonaras, Mihail Glykas sau Ephraem³⁸.

Prezentarea miresele a avut loc în sala Margarites, triclinium al Marelui Palat din Constantinopol. Theophilos a primit din partea împărătesei un măr de aur cu recomandarea de a-l oferi fetei care îi „va plăcea mai mult”³⁹.

Nu cunoaștem numele tuturor fetelor selecționate pentru parada de mirese. Izvoarele istorice avute la dispoziție au reținut doar numele a două dintre ele, pe cel al Kassiei (Kassiana, Ikassia), o fată „care era de familie bună și cea mai frumoasă”, dar și erudită, precum și pe cel al Theoderei din Paflagonia⁴⁰.

Theophilos, atras de frumoasa Kassia, s-a îndreptat spre ea pentru a-i oferi mărunțul de aur și a o alege, astfel, de soție. Simbolistica mărunțului de aur oferit candidatei alese a primit interpretări diferite din partea istoricilor. Unii au văzut în el o copie a vechiului mit grecesc al „Judecății lui Paris”, alții ca simbolizând iubirea și fertilitatea⁴¹.

Conform informațiilor transmise de autorii bizantini, în momentul în care i-a întins mâna cu mărunțul, împăratul a afirmat că „printr-o femeie a pătruns în lume cel

in Context. The Religious Thought of a Ninth-Century Byzantine Monastic, Gorgias Press, 2013, p. 5.

³⁶ A. Kaldellis, *A Cabinet of Byzantine Curiosities*, p. 5; a se vedea și ediția: Idem, *Curiozități bizantine*, p. 20.

³⁷ *The Chronicle of the Logothete*, translated with introduction, commentary and indices by St. Wahlgren, Liverpool University Press, 2019, § 130.2.

³⁸ Leon Grammaticus, *Chronographia*, Ex recensione Imm. Bekkeri, Bonnae, MDCCCXLII, p. 212-213; Symeon Magister, *Annales*, Ex recognition Imm. Bekkeri, Bonnae, MDCCCXXXVIII, p. 624-625; Georgius Monachus, *Vita imperatorum recentiorum*. Ex recognition Imm. Bekkeri, Bonnae, MDCCCXXXVIII, p. 789-790; Ioannis Zonaras, *Epitomae Historiarum libri XIII-XVIII*, Edidit Th. Buttner-Wobst, Bonnae, MDXXXCVII, p. XV.25.11-20; Michaelis Glycae, *Annales*, recognovit Imm. Bekkerus, p. 235-236; Ephraem Aenii, *Historia Chronica*, recensuit O. Lampsides, Athenis, MCMXC, p. 87-88; traducerea textelor în limba engleză, K. Shery, *op. cit.*, p. 120-132.

³⁹ L. Grammaticus, *op. cit.*, p. 212-213; Cf. *The Chronicle of the Logothete*, § 130.2.

⁴⁰ *The Chronicle of the Logothete*, § 130.3; L. Grammaticus, *op. cit.*, p. 212-213; S. Magister, *op. cit.*, p. 624-625; G. Monachus, *op. cit.*, p. 789-790; I. Zonaras, *op. cit.*, XV.25.13; M. Glykas, *op. cit.*, 535-536; Cf. K. Sherry, *op. cit.*, p. 15-21.

⁴¹ E.W. Brooks, *op. cit.*, p. 541; Katerina Nikolaou, *The Byzantine between Civil and Sacramental Marriage*, în „Bulletin de Correspondance Hellénique Moderne et Contemporain”, 1, 2019, p. 2.

mai mare rău”, cu referire la legenda biblică a ispitirii lui Adam de către Eva⁴². Fără a-și pierde cumpătul, tânăra i-a răspuns că „tot printr-o femeie a venit și cel mai mare bine”, cu trimitere la Maria, mama lui Isus⁴³.

Basileului, care nu se aștepta, probabil, să aibă parte de o asemenea replică, i-a displicut atât spontaneitatea fetei, cât și răspunsul ei. În consecință, și-a retras mâna cu mărul, pe care l-a oferit Theodoriei din Paphlagonia, aleasă, astfel, spre a deveni basilissa⁴⁴. A urmat apoi căsătoria lui Theophilos cu Theodora, celebrată de patriarhul Antonios I, în Ziua de Rusalii (5 iunie 830)⁴⁵.

Frumoasa Kassia a intrat de bunăvoie într-o mănăstire, afirmându-se drept o faimoasă autoare de imnuri bisericești⁴⁶. La un an după moartea lui Theophilos, împărăteasa Theodora, în calitate de regentă a fiului său Mihail III, convoca un sinod la Constantinopol, care restaura definitiv cultul icoanelor, punând capăt disputei iconoclaste (843).

Alegerea soției împăratului Mihail III (855). A patra paradă de mirese, desfășurată cu scopul alegerii unei soții pentru basileul de la Constantinopol, a fost organizată de împărăteasa-regentă Theodora, văduva lui Theophilos, în anul 855. Scopul ei a fost acela de a-i găsi soție fiului ei, Mihail III. În subsidiar, afirmă „Cronica logotetului”, prin căsătoria tânărului basileu, împărăteasa Theodora și colaboratorul ei apropiat, Theoktistos, logothetes, urmăreau scoaterea acestuia de sub influența amantei sale, Evdokia Ingerina, pe care cei doi „o urau cu putere pentru grosolănia ei”⁴⁷.

În scopul organizării paradei de mirese, o proclamație a împărătesei a fost trimisă în toate provinciile imperiului. În ea erau precizate calitățile fizice și intelectuale pe care trebuiau să le îndeplinească fetele pentru a fi selectate⁴⁸. Deși acestea

⁴² *The Chronicle of the Logothete*, § 130.3; L. Grammaticus, *op. cit.*, p. 212-213; S. Magister, *op. cit.*, p. 624-625; G. Monachus, *op. cit.*, p. 789-790; I. Zonaras, *op. cit.*, XV.25.15; M. Glycas, *op. cit.*, p. 536; Ephraem, *op. cit.*, p. 88; traducerea textelor în limba engleză, K. Shery, *op. cit.*, p. 120-132.

⁴³ *Ibidem, Ibidem; Ibidem, Ibidem*, XV.25.15-16; *Ibidem*; traducerea textelor în limba engleză, K. Shery, *op. cit.*, p. 120-132.

⁴⁴ *Ibidem, Ibidem; Ibidem, Ibidem*, XV.25.16-17; *Ibidem; Ibidem*.

⁴⁵ Pentru discuțiile în jurul căsătoriei lui Theophilos a se vedea: E.W. Brooks, *op. cit.*, p. 540-545; W. Treadgold, *The Problem of the Marriage*, p. 325-341; Idem, *The Historicity*, p. 42.

⁴⁶ *Accounts of Medieval Constantinople: the Patria*, Translated by A. Berger, Harvard University Press, 2013, 3.196; Cf. Sp. Panagopoulos, *Kassia: A Female Hymnographer of the 9th Century*, în „Proceedings of the 1st International Conference of the ASMBH”, 1st International Conference, Athens, Greece, Sept. 10-15, 2007 (2010), p. 111-123; Cf. Inmaculada Rodríguez Moreno, *El papel de la mujer en la música en Bizancio: Casia de Constantinopla*, în „Cuadernos del CEMyR”, 23, 2015, p. 65-83; Cf. K. Sherry, *op. cit.*, p. 63-91.

⁴⁷ *The Chronicle of the Logothete*, § 130.6; Cf. W. Treadgold, *Bride-shows*, p. 405.

⁴⁸ *De S. Irene Hegumena*, § I.5; a se vedea și ediția: *The Life of St Irene*, p. 8/9; *The Life of Saint Irene Chrysovalantou*, p. 1, pe <https://www.printfriendly.com/p/g/7qzVXa> (accesat: 09.07.2021); *Viața și minunile Sfintei Irina Hrisovalantou, care a primit mere din Rai*, în „Viața și minunile Sfintei Irina Hrisovalantou, care a primit mere din Rai – Viața Sfintei Cuvioase Mucenice Anisia din Tesalonic”, traducere de Cristina Dogaru, Editura Egumenița și Editura Cartea Ortodoxă, 2010, p. 7.

nu sunt precizate, considerăm că ele erau identice cu cele menționate în „Vita S Philareti”.

Din provincii s-au deplasat la Constantinopol numeroase fete selecționate pentru a participa la parada de mirese. Între fetele trimise, s-au numărat și Irina Guberina, originară din Cappadocia, „renumită pentru grația morală și frumusețea fizică”, și sora ei, care ulterior s-a căsătorit cu „caesar”-ul Bardas, unchiul, pe linie maternă, al împăratului⁴⁹.

În drumul ei spre Constantinopol, Irina a ținut să se întâlnească cu un renumit eremit, Ioannikios, un om sfânt, care trăia pe Muntele Olympus din Asia Mică. Acesta i-a prezis, însă, că se va dedica vieții monahale, că va intra în Mănăstirea Chrysobalanton, a cărei stareță va deveni⁵⁰.

Se pare că Irina a sosit la Constantinopol la o zi după desfășurarea paradei de mirese destinată găsirii unei soții pentru împăratul Mihail III. A fost primită aici cu multă considerație, de rude și demnitarii imperiali, mulți propunându-i, fără succes însă, să se căsătorească cu ea. „Vita S Irene” afirmă că împărăteasa însăși i-a făcut cadou numeroase bijuterii, precum și alte daruri bogate⁵¹.

Inspirată de precizarea pustnicului și mânată de propria vocație, Irina a preferat, însă, să intre călugăriță în Mănăstirea Chrysobalanton⁵². Basileul Mihail III rata, astfel, posibilitatea de a se căsători cu Irina, „prea frumoasă pentru o uniune terestră”, după cum reiese din discursul hagiografic realizat mult mai târziu, conchide Irène Sorlin⁵³.

În urma paradei de mirese realizată la curtea imperială împărăteasa Theodora și sfetnicul ei credincios, logothetes Theoktistos, au determinat alegerea Evdokiei Dekapolitissa ca soție a împăratului Mihail III⁵⁴. Oficierea căsătoriei cuplului imperial a avut loc în Capela Sfântul Ștefan din Palatul Daphne, banchetul de nuntă a fost organizat în palatul Magnaura, iar petrecerea senatorilor în Triclinium-ul cu Nouăsprezece Paturi, din același Palat Daphne⁵⁵.

Alegerea soției viitorului împărat Leon VI (882). Ultima paradă de mirese pentru alegerea soției unui moștenitor al tronului imperial de la Constantinopol, care s-a desfășurat cu certitudine, a fost organizată în anul 882⁵⁶. Scopul ei a fost să se aleagă o soție pentru prințul Leon, fiul basileului Basileios I (867-886), viitorul împărat, Leon VI.

Principalele informații referitoare la parada de mirese organizată pentru a-i căuta soție lui Leon, se regăsesc în „Vita S Theophano”. Potrivit acestei surse, pentru realizarea scopului arătat au fost căutate „fete atrăgătoare, strălucite în virtuțile lor”,

⁴⁹ *Ibidem*, § I.6; a se vedea și ediția: *Ibidem; Ibidem*, p. 1; *Ibidem*; Cf. W. Treadgold, *The Historicity*, p. 46.

⁵⁰ *Ibidem*, § I.6-7; a se vedea și ediția: *Ibidem*, p. 8/9-10/11; *Ibidem; Ibidem*, p. 8; Cf. *Ibidem*, p. 47.

⁵¹ *Ibidem*, § I.7-10; a se vedea și ediția: *Ibidem*, p. 14-15; *Ibidem*, p. 2; *Ibidem*; Cf. *Ibidem*.

⁵² *Ibidem*, § I.6; a se vedea și ediția: *Ibidem; Ibidem; Ibidem*, p. 9.

⁵³ Irène Sorlin, *op. cit.*, p. 657.

⁵⁴ *The Chronicle of the Logothete*, § 130.6.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ W. Treadgold, *Bride-shows*, p. 408.

din rândul cărora să fie aleasă soția pentru viitorul împărat⁵⁷. Înalți demnitari ai curții imperiale au fost trimiși în orașe și provincii „pentru a căuta o fată demnă de cel mai frumos împărat”⁵⁸.

Cunoaștem din alte surse că la momentul organizării prezentării de mirese pentru a-i fi căutată soție, Leon avea o legătură cu Zoe, fiica lui Stylianos Zaoutzes (sau Zaoutzas, la Ioannes Skylitzes⁵⁹), mare hetaireiarch, neagreată, însă, de familia imperială. Nu putem exclude posibilitatea ca prin această căsătorie să se fi urmărit și îndepărtarea lui de fiica demnitarului bizantin.

În urma demersurilor făcute de demnitarii imperiali în provincii, în capitală au fost aduse „diferite fete din diverse locuri”⁶⁰. Una câte una, relatează „Vita S Theophano”, numeroase fete au fost respinse, din motive legate de frumusețea lor, de vârstă sau chiar din cauze religioase⁶¹.

Din mulțimea de fete, „tinere și frumoase”, împărăteasa Evdokia Ingerina a selectat douăsprezece, care au fost duse la palatul Magnaura⁶². Între fetele alese s-a numărat și Theophano, din ilustra familie Martinakios⁶³.

În această fază a desfășurării concursului de frumusețe, relatează „Vita S Theophano”, una din tinerele participante, o ateniană, care cunoștea taina ghicitului, a prezis că va fi câștigătoare acea fată care, la intrarea împăratului și a împărătesei, își va pune prima încălțările în picioare și va face o închinare („proskynesis”). Cea care a reușit acest lucru a fost Theophano⁶⁴.

Suveranii au fost impresionați de gestul fetei. Împărăteasa fiind încântată de „ascuțimea spiritului ei” și, totodată, văzând „frumusețea feței”, le-a părăsit pe celelalte fete și pentru a o verifica în mod special pe ea. Aceasta i-a permis fetei să-și dezvăluie, pe lângă frumusețe, și originea și locul nașterii⁶⁵.

Profund mulțumită de originea fetei, „de sângele imperial” al acesteia, împărăteasa Evdokia a prezentat-o basileului⁶⁶. A mai reținut alături de ea încă două fete, pe cea din Athena și pe fiica unui tribun. Celelalte participante, încărcate cu daruri, au fost trimise la casele lor⁶⁷.

⁵⁷ *Zwei Griechische Texte über die Hl. Theophano*, § 8; traducerea în W. Treadgold, *Bride-shows*, p. 406-407.

⁵⁸ *Ibidem*; traducerea în *Ibidem*, p. 407.

⁵⁹ Ioannis Scylitzae, *Synopsis Historiorum*, Recensuit I. Thurn, Apud Walter de Gruyter et Socios, Berolini et Novi Eboraci, MCMLXXIII, Leon o Philosophos, § 3, 10, 12, 13, 15-17, 19.

⁶⁰ *Zwei Griechische Texte über die Hl. Theophano*, § 8; traducerea în W. Treadgold, *Bride-shows*, p. 407.

⁶¹ *Ibidem*; traducerea în *Ibidem*.

⁶² *Ibidem*, § 9; traducerea în *Ibidem*.

⁶³ Theophanis Continuatus, *Chronographia. Libri I-IV*. Recensuerunt Anglice verterunt indicibus intruxerunt M. Featherstone et J.S. Codoñer. Nuper repertis schedis C. de Boor adiuvantibus, De Gruyter, Boston-Berlin, 2015, III.27; Genesisios, *On the Reigns of the the Emperors*, Translation and Commentary A. Kaldellis, Canberra, 1998, 3.15.

⁶⁴ *Zwei Griechische Texte über die Hl. Theophano*, § 9.

⁶⁵ *Ibidem*, § 10; traducerea în W. Treadgold, *Bride-shows*, p. 408.

⁶⁶ *Ibidem*; traducerea în *Ibidem*.

⁶⁷ *Ibidem*; traducerea în *Ibidem*.

Ultimul test la care au fost supuse fetele a fost cel al perfecțiunii fizice. Acest lucru s-a verificat de împărăteasă însăși, care le-a comparat, din nou, privindu-le goale, în baia palatului. Și acum „frumusețea sfinteii a întrecut-o cu mult pe a celorlalte”, susține „Vita S Theophano”⁶⁸.

Trecerea acestei ultime probe a consfințit alegerea ei ca soție o moștenitorului tronului. Îmbrăcată în haine imperiale, Theophano a fost dusă în fața împăratului Basileios I de basilissa Evdokia. Încântat de ea, basileul a declarat-o ca fiind „o mireasă demnă de fiul său”⁶⁹.

Lucrarea „Vita S Theophano” susține că însuși Leon a fost „uimit de frumusețea fără egal a fetei”⁷⁰. Ca urmare, puternic impresionat, el a scos din faldurile robei sale „micul său inel de jasp și l-a pus pe mâna tinerei”, manifestându-și, astfel, dorința de a se căsători cu ea⁷¹.

Alte izvoare prezintă o versiune complet diferită de cea din „Vita S Theophano”, cu privire la dorința lui Leon de a se căsători cu Theophano Martinakia. Spre exemplu, „Vita S Euthymii” susține categoric că odată rămas singur împărat, acesta s-a adresat Senatului din Constantinopol în fața căruia a declarat că „tot Senatul știe că nu după dorința mea m-am căsătorit cu ea, ci de teama tatălui meu și profund întristat”⁷².

O dovadă a acestei realități o reprezintă faptul că, foarte curând după căsătorie, Leon a reluat legătura cu iubita lui, Zoe Zaoutzaina, care, dacă încă nu îi era, îi va deveni curând amantă. Neglijată de soț, consemnează „Vita Euthymii”, Theophano s-a plâns atât tatălui, cât și socrului său, împăratul Basileios I, manifestându-și intenția de a divorța, decizie neagreată de părinți⁷³.

Aceeași sursă înregistrează și modul în care a fost soluționată problema, relatat de însuși Leon VI în fața înalților demnitari imperiali. Acesta povestește că împăratul Basileios I „a refuzat să asculte (...) chiar și un singur cuvânt” de justificare, „dar m-a apucat imediat de păr și m-a trântit la pământ cu lovituri violente și m-a bătut astfel până mi-a curs sânge. În ceea ce o privește pe acea fată nevinovată (Zoe Zaoutzaina-n.n.) a poruncit să fie căsătorită împotriva voinței ei”⁷⁴.

Parade de mirese, incerte. Unii istorici admit posibilitatea ca tot în urma unor parade de mirese să fi fost alese și alte soții de împărați. Spre exemplu, Dominique Barbe admite, cu serioase rezerve, posibilitatea desfășurării altor trei demersuri de acest fel, organizate de împăratul Constantinos V. El afirmă că basileul „a adoptat acest mod de recrutare imediat după moartea primei sale soții, Irina Khazara, pentru a o alege pe cea de-a doua, apoi pe cea de-a treia soție, precum și pe

⁶⁸ *Ibidem*; traducerea în *Ibidem*.

⁶⁹ *Ibidem*; traducerea în *Ibidem*.

⁷⁰ *Ibidem*; traducerea în *Ibidem*.

⁷¹ *Ibidem*; traducerea în *Ibidem*.

⁷² *Vita S. Euthymii*, edited by Patricia Karlin-Hayter, în „Byzantion. Revue Internationale des Études Byzantines”, XXV-XXVI-XXVII, 1955-56-57, § VII.

⁷³ *Ibidem*, § VI.

⁷⁴ *Ibidem*.

nora sa”, Irina din Athena⁷⁵. Confirmarea unei asemenea opinii ar conduce la concluzia că împăratul Constantin V a organizat trei asemenea parade de mirese prin 750, când s-a recăsătorit cu Maria, la o dată cuprinsă între 751 și 769, când s-a recăsătorit cu Evdokia, și în 769, când și-a căsătorit fiul, Leon IV Khazarul (775-780), cu Irina. În realitate, nu dispunem de nicio informație directă, certă, care să susțină desfășurarea respectivelor parade de mirese. Absența unor informații certe nu exclude posibilitatea organizării lor, mai ales că puținele știri indirecte avute la dispoziție pot fi interpretate și în acest sens.

Alți istorici, precum Photeine P. Bourboulis și Romilly J.H. Jenkins, sunt de părere că în vara anului 900 împăratul Leon VI a organizat o nouă paradă de mirese în urma căreia s-a căsătorit, pentru a treia oară, cu Evdokia Baine, originară din Thema Opsikion⁷⁶. În sprijinul opiniei lor, ei invocă un pasaj din „Chronographia” lui Theophanes Continuatus, care consemnează că „împăratul a adus o tânără și preafrumoasă fată din Thema Opsikion: se numea Evdokia”⁷⁷.

Într-o formă aproape identică, informația se regăsește și în „Cronica logothetului”. Acest izvor consemnează faptul că împăratul Leon VI „a adus o preafrumoasă fată din Thema Opsikion, numită Evdokia, a încoronat-o, a proclamat-o împărăteasă și s-a căsătorit cu ea”⁷⁸.

Nici în acest caz informațiile avute la dispoziție nu permit formularea unei concluzii ferme care să susțină organizarea, cu certitudine, a unei parade a mireseleor. De altfel, alți cercetători resping teza desfășurării acestei parade de mirese pentru alegerea soției împăratului⁷⁹. Acest lucru nu exclude, însă, posibilitatea organizării ei.

Concluzii. Finalizarea prezentului demers ne-a permis formularea următoarelor concluzii referitoare la organizarea unor parade de mirese la Constantinopol, cu scopul alegerii soțiilor unor împărați sau viitori împărați:

1. Perioada cuprinsă între mijlocul secolului al VIII-lea și sfârșitul secolului al IX-lea reprezintă epoca de desfășurare a paradelor de mirese, organizate în scopul alegerii soțiilor unor împărați bizantini. Cu foarte multă toleranță, determinată de laconismul și inconsistența știrilor referitoare la ele, putem admite anul 751 ca moment de debut al paradelor de mirese în Bizanț, iar anul 900 drept moment de final.

⁷⁵ D. Barbe, *op. cit.*, p. 76, n. 4; Cf. Judith Herrin, *Women in Purple. Rulers of Medieval Byzantium*, London, Phoenix Press, 2001, p. 56-57.

⁷⁶ Photeine P. Bourboulis, *Studies in the History Modern Greek Story-Motives*, Thessalonike, 1953, p. 57; R. Jenkins, *Byzantium: the Imperial Centuries AD 610-1071*, University of Toronto Press, p. 215.

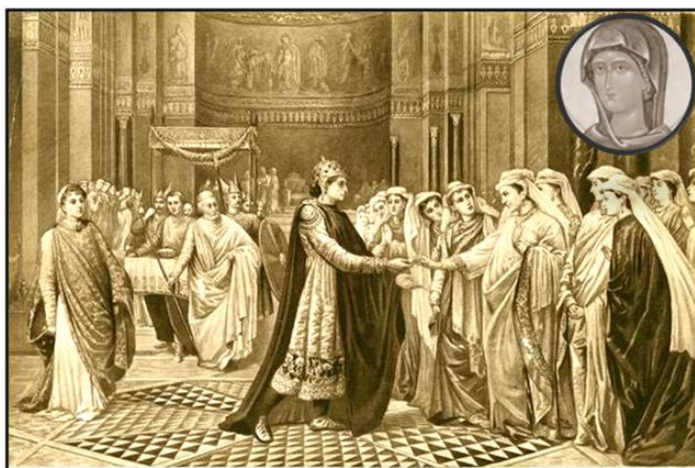
⁷⁷ Theophanes Continuatus, *Chronographia Christi Amantis ac Porphyrogeneti Domini Constantini*, în Theophanes Continuatus, Ioannes Cameniata, Symeon Magister, Georgius Monachus. Ex recensione Imm. Bekkeri, Bonnae MDCCCXXXVIII, VII.17.

⁷⁸ *The Chronicle of the Logothete*, Translated with introduction, commentary and indices by St. Wahlgren, Liverpool University Press, 2019, § 133.32.

⁷⁹ Lynda Garland, *Byzantine Empresses. Women and Powers in Byzantium AD527-1204*, Routledge, London and New York, 1999, p. 114; a se vedea și ediția în limba română: Lynda Garland, *Împărătesele Bizanțului. Femeile și puterea în Bizanț între anii 527 și 1204*, traducere din limba engleză de Maria Yvonne Băcilă și D.A. Anfile, București, Editura Nemira, 2014, p. 182.

2. Informațiile avute la dispoziție ne-au permis identificarea și prezentarea a cinci parade de mirese. Acestea au fost organizate în: 788, pentru alegerea soției împăratului Constantin VI; 807, pentru alegerea soției succesorului lui Nikephoros I, Staurakios; 830, în vederea alegerii soției împăratului Theophilos; 855, pentru alegerea soției împăratului Mihail III; 882, pentru alegerea soției viitorului împărat Leon VI.

3. Pe baza unor informații destul de sumare, unii istorici nu exclud posibilitatea organizării altor patru asemenea parade de mirese. Ele ar fi fost organizate de împăratul Constantin V prin 750, când s-a recăsătorit cu Maria, la o dată cuprinsă între 751 și 769, când s-a recăsătorit cu Evdokia, și în 769, când și-a căsătorit fiul, Leon IV Khazarul, cu Irina, și de împăratul Leon VI, în anul 900, când s-a recăsătorit a treia oară, cu Evdokia Baiana. În realitate, nu dispunem de nici o informație certă care să permită susținerea categorică a organizării acestor parade de mirese. Din acest motiv admitem organizarea lor ca fiind una probabilă.



ÎMPĂRATUL THEOPHILOS ÎȘI ALEGE ÎMPĂRĂTEASA ÎN ANUL 829

(Tablou de Valentine Cameron Prinsep)

(https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Emperor_Theophilos_chooses_his_wife.jpg)

În medalion: KASSIA

(Istanbul Kadim Müzesi)

(<http://www.istanbulkadimmuzesi.org/en/kassia>)